

Brittiska segrar och nederlag

DET TALAS gärna om de övervinnliga franska arméerna under Napoleonkrigen. Den engelska militärens insatser är inte höjda av denna ära; under krigen för 150 år sedan uppstod den populära bilden av ett England som slåss genom att finansiera kontinentalaktioner. I realiteten tycks, vilket för de engelska historikerna inte varit någon hemlighet, tvärtom de engelska trupperna vid denna tid ha varit nära nog övervinnliga. I alla drabbningar mellan engelsmän och fransmän med relativ jämställighet i antal och resurser segrade engelsmännen. Kriget i Portugal, Spanien och Sydfrankrike 1808—1813, mellan Wellington och växlande franska marskalkar, ger jämte Waterloo de bästa illustrationerna.

I en rad nyare arbeten (Aldington, Naylor, Wellingtonian Studies), senast i *Michael Glovers* skickliga översikt av *Wellington's Peninsular Victories* (Batsford, 25 shilling) har orsakerna till detta förhållande i anslutning till äldre undersök-

ningar framhävts. Engelsmännen var överlägsna i disciplin och eldgivning. De brittiska generalerna ställde upp sina soldater i två eller tre led, så att alla kunde skjuta, de tränade legoknektarna sköt inte förrän fienden var på ett avstånd av några tiotal meter. Enligt ett ryktbart militärt reglemente av år 1791 skulle visserligen också fransmännen strida på tre led och i spridd formering, men de franska generalerna hade, delvis på grund av att deras trupper till stor del var övade, övergått till anfall med djupa kolonner, inom vilka de flesta inte kunde använda sina gevär. Den franska metoden lyckades ofta bra mot kontinental trupper — kolonnerna sprängde den fiendliga fronten — men misslyckades mot perfekt dresserade soldater. I de idealtypiska bataljerna ställde Wellington upp sina regementen på kullar, något bakom krönet för att skydda mot artillerield; då fransmännen närmade sig krönet avancerade de engelska linjerna, och efter några salvor var saken klar — liksom då Wolfe femtio år tidigare besegrade Montcalm på Abrahams slätter. Franska kavalleriattacker avvisades utan svårighet, därför att de engelska soldaterna, i detta fall bildande kolonn, stannade på sin post, medan mindre övade trupper flydde inför åsynen av de kejsrerliga kyrassiererna på sina väldiga hästar. Men engelsmännen kunde genom sin disciplin också utföra anfall i linjeformering och under utnyttjande av eldvapnen. De franska marskalkarna, och till slut Napoleon vid Waterloo, stod med sin vana att bryta ned motståndet genom massanfall i kolonner handfallna inför den engelska taktiken.

Samtidigt som det senaste arbetet om Wellington utkom en ny bok om boerkriget; författaren, känd för utmärkta samtidshistoriska böcker, är *Julian Symons* och hans ämne är *Buller's Campaign* (The Cresset Press, 30 shilling), den serie av nederlag som den engelske generalen sir Redvers Buller led 1899—1900 under det så småningom lyckade försöket att undsätta Ladysmith. Det är frestande att göra en parallell mellan Wellingtons segrar och Bullers fiaskon.

De engelska generalerna hade sedan femtio år blott slagits mot i disciplin och vapen oerhört underlägsna "infödingar", indier, zuluer, egypter, etiopier, sudaneser. Transporten av trupper och proviant hade varit det stora problemet — när man väl var framme sköt man snabbt de framstormande "vildarna" sönder och samman; Omdurman, då många tusen mahdister och ett par engelsmän stupade, var det senaste exemplet på hur ett anständigt fälttåg gick till.

Buller och många andra generaler, som vunnit ära i dylika fäkningar, såg boerna som ett liknande byte. Men boerna uppträdde ungefär som Wellington i Portugal och Spanien. De höll sig på kullarna och sköt ned de ofta i ståtliga kolonner anryckande engelsmännen. Nu var det inte elldisciplinen som fällde utslaget, utan skjutskickligheten. Boerna avgav inga salvor, det hade de inte lärt sig, men de sköt prick från många hundra meters håll på rödrockarna (småningom blev kaki obligatorisk) på de grå och gröna fälten.

Boerna kunde emellertid inte utnyttja sina segrar. Den bristande disciplinen gjorde anfall omöjliga; vid tanken på en frontalattack vägrade boersoldaterna, som snarast var ett slags frivilliga, eller gav sig rent av hem. Eljest hade måhända boerkriget fått en annan utgång. Det är vanligt att tala om det stora Englands ofrånkomliga seger över de små boerrepublikerna. Men vid krigets utbrott var boerna starkt överlägsna i antal och vapen, det är långt ifrån utslutet att de genom en beslutsam offensiv kunnat erövra Natal och Kapkolonin — inom den sistnämnda stora provinsen hade de massor av stamfränder på sin

Redvers Buller, brittisk general i boerkriget.

sida — och att en återerövring av Sydafrika blivit omöjlig genom den europeiska kontinentens och den brittiska oppositionens reaktion. Som det gick dröjde det bortåt femtio år innan boerna — 1903 dyrkade som hjältar i kampen mot förtrycket, 1963 hatade som förtryckare — blev herrar i Sydafrika.

HERBERT TINGSTEN